

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 11. september 2024 av Høyesterett i avdeling med

dommer Wilhelm Matheson
dommer Arne Ringnes
dommer Borgar Høgetveit Berg
dommer Erik Thyness
dommer Eyvin Sivertsen

HR-2024-1629-A, (sak nr. 24-043917STR-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 23. januar 2024

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Geir Evanger)

mot

A

(advokat Nils Christian Nordhus)

S T E M M E G I V N I N G

- (1) Dommer **Ringnes:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder straffutmåling for forsøk på drap med skytevåpen på offentlig sted og grov ulovlig bevæpning med pistol på offentlig sted. Saken reiser særlig spørsmål om kriminalitetsbildet tilsier et økt straffenivå.
- (3) A (domfelte), som er født 00.00.1998, ble 7. september 2022 tiltalt for drapsforsøk og grov ulovlig bevæpning på offentlig sted. Grunnlaget for tiltalen for forsøk på drap, straffeloven § 275, jf. § 16, er beskrevet slik i tiltalen post I:

«Mandag 25. oktober 2021 ca. kl 21.15 ved undergangen mellom Fossumkroken og Fjellstuveien nedenfor Stovner Senter i Oslo, forsøkte han å drepe B ved å avfyre minst 2 skudd mot ham. B ble truffet av én kule i øvre del av høyre bakre hoftekam/setemuskel som gikk videre gjennom kroppen i bløtvev og muskulatur, traff hoftekammen med en påfølgende skjelettskade i høyre tarmben og med utgangssår [i] bukens høyre side, men ble ikke drept idet skuddets bane viste seg å ikke være dødelig.»

- (4) Tiltalen post II gjaldt grov ulovlig bevæpning på offentlig sted, jf. straffeloven § 189 a eller medvirkning til dette, jf. § 15:

«Ved tid og på sted som nevnt i post I bar han en ladd Smith & Wesson, kaliber 9 mm Parabellum pistol. Våpenet var ladd med patron i kammeret.»

- (5) Oslo tingrett avsa dom 18. april 2023 og kom til at A var skyldig etter tiltalen. Straffen ble satt til fengsel i seks år og seks måneder. Han ble dømt til å betale oppreisningserstatning til fornærmede med 150 000 kroner.
- (6) A anket til lagmannsretten. Anken gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, saksbehandlingen og straffutmålingen. Han begjærte også ny behandling av det sivile kravet. Påtalemyndigheten anket over straffutmålingen.
- (7) Borgarting lagmannsrett avsa 23. januar 2024 dom med slik domsslutning:

- «1. A, født 00.00.1998, dømmes for overtredelse av straffeloven § 275 jf. § 16 og straffeloven § 189 a, sammenholdt med straffeloven § 79 a, til en straff av fengsel i 6 – seks – år og 8 – åtte – måneder.

Til fradrag i straffen går 336 dager for utholdt varetekt, jf. straffeloven § 83.

2. A, født 00.00.1998, dømmes til å betale oppreisningserstatning til B med 150 000 – etthundreogfemtusen – kroner innen to uker etter at dommen er forkynt.
3. Saksomkostninger idømmes ikke verken for lagmannsretten eller tingretten.»

- (8) Påtalemyndigheten har anket straffutmålingen til Høyesterett.

- (9) Det er fremlagt oversikter med tallmateriale som skal belyse kriminalitetsutviklingen for drapsforsøk med skytevåpen på offentlig sted og grov ulovlig bevæpning på offentlig sted. Oversiktene er utarbeidet av påtalemyndigheten til bruk for behandlingen i Høyesterett.
- (10) Høyesterett har oppnevnt seniorrådgiver Reid Stene og forsker II Stian Lid som sakkyndige. Deres mandat har vært å redegjøre for anerkjente prinsipper for utarbeidelse og tolkning av kriminalitetsstatistikk og å vurdere tallmaterialet fra påtalemyndigheten. De har videre vært bedt om å redegjøre for forhold som kan ha betydning for slutninger fra materialet og mulige feilkilder.
- (11) De sakkyndige har avgitt felles skriftlige erklæringer og forklarte seg muntlig under ankeforhandlingen.

Mitt syn på saken

Saksforholdet

- (12) Det var dissens i lagmannsretten om det faktiske hendelsesforløpet. Lagmannsrettens flertall la følgende til grunn:
- (13) Mandag 25. oktober 2021 rundt klokken 21.00 kom domfelte til Stovner Senter der han møtte fornærmede. Han bar på en skulderveske der han hadde en ladd pistol. Videopptak viser at det var en uoverensstemmelse mellom ham og fornærmede. En gruppe på syv ungdommer var også til stede.
- (14) Like ved Stovner senter er det en gangtunnel. Domfelte gikk gjennom gangtunnelen og ut på tunnelens vestside ved Fossumkroken/Tante Ulrikkes vei. Fornærmede gikk like bak. På utsiden av tunnelen, i bakken opp fra utgangen, tok domfelte frem våpenet. Da fornærmede så våpenet, snudde han og løp tilbake inn i tunnelen. Domfelte løp etter fornærmede, noen sekunder bak, og avfyrte ett skudd. Skuddet ble avfyrt på relativt kort avstand og traff fornærmede.
- (15) Lagmannsrettens flertall kom til at domfelte hadde drapsforsett og fant det bevist at han siktet mot fornærmede da han avfyrte skuddet.
- (16) I dommen heter det videre:

«Det er bevist at det ikke var stor avstand mellom tiltalte og fornærmede da treffskuddet ble avfyrt. Når det gjelder risikoen for dødelig utfall, vises til konklusjonen i den rettsmedisinske undersøkelsen. Der fremgår at hvis skuddkanalens retning hadde vært ‘litt annerledes’ hadde prosjektilet tilstrekkelig kraft og hastighet til å kunne skade indre organer og store blodkar med risiko for livstruende skader. Det var med andre ord ikke mye om å gjøre før utfallet hadde vært dødelig. Det var også en reell risiko for at hode eller hals kunne blitt truffet. Det er ingen holdepunkter for at tiltalte ikke hadde denne kunnskapen.»
- (17) Drapsforsøket førte ikke til varige fysiske skader på fornærmede.

Straffutmålingen etter gjeldende straffnivå

- (18) Før jeg går inn på spørsmålet om det er grunnlag for å heve straffnivået for den type overtredelser som saken gjelder, ser jeg på utmålingen etter gjeldende straffnivå. Jeg bemerker her at Høyesterett ikke tidligere har utmålt straff for forsøk på drap ved skyting på offentlig sted i en situasjon som ligner på saken her.
- (19) Ved straffutmålingen skal det tas utgangspunkt i det mest alvorlige forholdet – som i vår sak er *drapsforsøket* – og deretter gis et tillegg i straffen for de øvrige overtredelsene, jf. straffeloven § 79 bokstav a.
- (20) Det er ikke grunnlag for å fastsette et bestemt straffnivå for forsøk på drap. Sakene kan ha svært forskjellig karakter. Det vil blant annet måtte vektlegges i hvilken utstrekning forsøket omfatter fullbyrdelse av handlinger som kunne vært straffet etter alternative bestemmelser, varigheten og intensiteten av forsøket, og hva som er årsaken til at forsøket oppgis. Men tidligere rettspraksis vil på vanlig måte gi vesentlig veiledning for straffutmålingen i den enkelte sak. Jeg viser til HR-2019-714-A avsnittene 12–15 der disse prinsippene er uttalt.
- (21) Saken i HR-2020-1218-A gjaldt drapsforsøk ved bruk av ladd pistol på et utested. Domfelte ble dømt til forvaring for blant annet syv drapsforsøk. I avsnitt 22 beskrives forholdet slik:
- «Forholdet er svært alvorlig. Syv tilfeldige personer i det offentlige rom ble utsatt for direkte livsfare. Tre av de fornærmede ble påført skuddskader i bena, og den ene ble også påført en streifskade på høyre del av magen. De skadde kom raskt under behandling og døde derfor ikke av skadene.»
- (22) Ved utmålingen av den alternative straffen for drapsforsøkene la Høyesterett til grunn en straff av fengsel i 11 til 12 år. Saken er vesentlig mer alvorlig enn vår sak.
- (23) I saken i HR-2019-714-A hadde domfelte forsøkt å drepe sin samboer ved å kaste henne ut fra en balkong, omkring åtte meter over bakkenivå. Forholdet beskrives slik i avsnitt 19:
- «I dette tilfellet har voldsutøvelsen pågått over en periode på flere minutter. A har gjentatt og iherdig forsøkt å drepe B ved å kaste henne ut fra balkongen. Han har i tillegg utøvd betydelig vold mot henne. Lagmannsretten har funnet bevist at det var tale om mange slag med høy intensitet, i tillegg til at han dunket hodet hennes mot gulvet og gelenderet på balkongen. Drapsforsøket skjedde i fornærmedes eget hjem, etter at A tidligere på kvelden var blitt bortvist fra området av politiet.»
- (24) Fornærmede ble ikke påført varige fysiske skader.
- (25) Førstvoterende tar ved straffutmålingen utgangspunkt i avgjørelsene om forsøk på drap etter at straffnivået for drap ble skjerpet i 2010. Han viser til to avgjørelser – Rt-2012-129 og Rt-2012-1095 – som begge gjaldt brutale angrep med kniv, der straffen ble satt til henholdsvis fengsel i syv år og seks måneder og fengsel i ni år. I begge sakene ble de fornærmede livstruende skadet.
- (26) I avsnitt 21 i 2019-dommen heter det at det er «tale om et meget alvorlig forhold, som lett kunne ha fått et tragisk utfall», men «at de særlig graverende momentene som finnes i de

sakene Høyesterett har behandlet etter straffeskjerpelsene, ikke er til stede her». Straffen ble satt til fengsel i seks år.

- (27) Selv om saksforholdene er forskjellig, gir HR-2019-714-A veiledning for straffutmålingen i vår sak. Det dreier seg i begge tilfeller om forsøk på drap som lett kunne fått fatalt utfall. Heller ikke i saken her har fornærmede fått varige fysiske skader. Til forskjell fra i 2019-dommen hadde forholdet kort varighet. Graden av intensitet i de to sakene er imidlertid, hver på sin måte, høy.
- (28) I vår sak legger jeg vekt på at drapsforsøket skjedde på offentlig sted og i et område hvor mange ferdes. Lagmannsretten har lagt til grunn at domfelte handlet «med stor grad av beslutsomhet». Han siktet på fornærmede med den ladde pistolen og skjøt på relativt kort avstand. Det var rene tilfældigheter som gjorde at fornærmede ikke ble drept. Påtalemyndighetens oversikt over drapsforsøk med skytevåpen på offentlig sted viser at dette er en type handling som skjer i noe omfang, og i 2023 var det registrert 11 slike saker. Det er tale om en svært alvorlig handling i det offentlige rom som er egnet til å skape uro og frykt hos dem som opplever dette, og også mer generelt i befolkningen.
- (29) Lagmannsretten la til grunn at utgangspunktet for straffen er fengsel opp mot seks år og seks måneder. Ut fra de graverende momentene jeg har pekt på, mener jeg at fengsel i seks år og seks måneder er et riktig utgangspunkt i saken her.
- (30) Jeg ser så på hva som er utgangspunktet for straffen for overtredelsen av straffeloven § 189 a – *grov ulovlig bevæpning med skytevåpen på offentlig sted*.
- (31) Straffeloven § 189 setter straff med bot eller fengsel inntil ett år for den som på et offentlig sted forsettlig eller grovt uaktsomt har med skytevåpen. Grov ulovlig bevæpning med skytevåpen straffes etter § 189 a, og omfatter blant annet at våpenet er ladd. Strafferammen er fengsel inntil tre år.
- (32) Paragraf 189 a viderefører våpenloven § 33 andre ledd jf. § 27 b andre ledd, se Prop. 64 L (2014–2015) side 32.
- (33) I avgjørelsen i Rt-2014-1302 hadde domfelte med seg et ladd våpen inn på et utested i Oslo der det var mye folk. Førstvoterende legger til grunn at utgangspunktet for straffen er fengsel i seks måneder.
- (34) Dette straffenivået er også anvendt i Rt-2015-788, se avsnitt 25 som viser til 2014-dommen.
- (35) Et skjerpende forhold i saken her er at pistolen ble brukt og satte fornærmedes liv i fare. Dette forholdet fanges imidlertid opp av domfellelsen for drapsforsøket. Det elementet ved handlingen som § 189 a rammer, er at domfelte bar et ladd våpen i det offentlige rom, og derved skapte en generell fare for alvorlig skade. Følgelig tilsier overtredelsen av straffeloven § 189 a isolert sett en straff i samsvar med straffenivået på seks måneders fengsel.
- (36) *Den samordnede helhetsvurderingen* skal skje etter straffskjerpelsesprinsippet. Etter mitt syn bør tillegget for overtredelse av straffeloven § 189 a være på om lag fire måneder.

- (37) Den samlede saksbehandlingstiden har vært omtrent to år og ti måneder, og det tok cirka ett år fra saken var ferdig etterforsket til den ble behandlet i tingretten. Aktor har fremholdt at det bør tas et visst hensyn til at fremdriften i saken var dårlig i denne perioden, og at dette tilsier et fradrag på to måneder. Domfelte gjør gjeldende at fradraget bør være større. Jeg er enig med aktor i at det bør gis et fradrag på to måneder i den samlede straffen.
- (38) Domfelte ble ved Oslo tingretts dom 28. mars 2023 dømt til fengsel i 35 dager og en bot på 7 000 kroner, subsidiært 15 dagers fengsel, for flere overtredelser av vegtrafikkloven i juli og august 2022. Forholdene i vår sak er begått før denne dommen, og det skal avsies etterskuddsdom, jf. straffeloven § 82. Overtredelsene av vegtrafikkloven får i denne sammenheng ingen nevneverdig betydning.
- (39) Jeg er som lagmannsretten kommet til at den samlede straffen kan settes til fengsel i seks år og åtte måneder.

Spørsmålet om heving av straffnivået

- (40) Påtalemyndigheten har gjort gjeldende at straffnivået for drapsforsøk med skytevåpen på offentlig sted og grov ulovlig bevæpning med skytevåpen på offentlig sted, må heves. Det er vist til at omfanget av skyting i det offentlige rom er stort, og at det har skjedd en negativ utvikling i de senere år med et økende antall hendelser innenfor disse sakstypene. Etter påtalemyndighetens syn bør utgangspunktet for drapsforsøket være fengsel i omtrent syv år og seks måneder og straffnivået for overtredelse av § 189 a i overkant av fengsel i ett år. Den samlede straffen i vår sak før det tas hensyn til formildende omstendigheter, bør være åtte år.
- (41) Som jeg har redegjort for, er det ikke grunnlag for å fastsette et bestemt straffnivå for forsøk på drap. Høyesterett har som nevnt heller ikke tidligere utmålt straff for forsøk på drap med skytevåpen på offentlig sted der saksforholdet ligner vår sak. Det foreligger altså ikke et alminnelig straffnivå for denne type drapsforsøk, og noe spørsmål om en *generell* heving av et straffnivå for slike drapsforsøk kan det da vanskelig bli tale om.
- (42) Ved den konkrete straffutmålingen vil imidlertid bruk av skytevåpen i det offentlige rom være et skjerpende moment, slik jeg allerede har redegjort for.
- (43) Etter dette må følgelig spørsmålet om generell heving av straffnivået etter mitt syn knytte seg til straffen for *grov ulovlig bevæpning med skytevåpen på offentlig sted*, jf. straffeloven § 189 a.
- (44) Det er ikke gitt signaler fra lovgiver som i seg selv kan begrunne en økning av straffnivået. Straffebestemmelsene i den tidligere våpenloven ble betydelig skjerpet ved lov 5. juni 1998 nr. 35, og for grov overtredelse ble strafferammen satt til fengsel i fire år. I Ot.prp. nr. 74 (1996–1997) side 3 er det vist til at antall registrerte voldsforbrytelser er mer enn femdoblet siden 1960, og at formålet med å lovendringene var et «behov for å skjerpe straffen for annen omgang med skytevåpen som skaper utrygghet og fare for alvorlig skade».
- (45) I Rt-2014-1302 gjengir førstvoterende i avsnitt 22 disse uttalelsene i forarbeidene og tilføyer at det «må derfor reagerast strengt mot handlingar av det slaget som A er domfelt

for». Det heter videre i avsnitt 20 at forarbeidene til straffeloven «inneheld såleis ikkje noko som tyder på at lovgivar har tenkt seg ei skjerping av nivået».

- (46) *Endringer i kriminalitetsbildet* kan gi grunnlag for å heve straffenivået, jf. Rt-2013-995 avsnitt 18. Når det ikke foreligger lovgiversignaler eller ny lovgivning, må en skjerping skje ved en gradvis utvikling der straffenivået «tilpasses samfunnsforholdene til enhver tid», jf. Rt-2013-1153 avsnitt 17 med videre henvisning til Rt-1997-1976.
- (47) De sakkyndige har trukket frem flere svakheter ved kriminalstatistikk som eneste grunnlag for å kunne si noe om kriminalitetsutviklingen. Til dette bemerker jeg at opplysninger om utvikling og forekomst av straffbare handlinger like fullt har betydning ved den *rettslige helhetsvurderingen* av om straffenivået bør skjerpes. Høyesterett har som grunnlag for å heve straffenivået, i en rekke avgjørelser bygget på statistikk og annet materiale som viser økt kriminalitet over tid. Som eksempler nevner jeg Rt-2000-1852 på side 1854 (kioskran), Rt-2013-1153 avsnittene 14 og 18 (profesjonelle lommetyverier), Rt-2015-788 avsnitt 14 (vold og trusler mot Nav-ansatte) og HR-2022-1302-A avsnitt 21 og 22 (overtredelse av tolloven).
- (48) Høyesterett har lagt vekt på om det har vært en «sterk økning» i tallet på etterforskede saker, se Rt-2000-1852, og om omfanget av antall anmeldelser er «vesentlig større» enn for noen år tilbake, jf. Rt-2013-1153 avsnitt 14. I Rt-2015-788 var det lagt frem statistikk som viste en betydelig økning i registrerte hendelser fra 2010 til 2014, se avsnitt 14. Førstvoterende påpeker at en del av økningen kunne skyldes økt rapportering av hendelser, men fant at tallene likevel var «alarmerende».
- (49) Hvilken vekt tall for kriminalitetsutviklingen bør ha som grunnlag for en endring av straffenivå, må bero på en konkret vurdering. Kvaliteten på tallgrunnlaget vil naturlig nok ha betydning, men jeg kan ikke se at det er riktig eller hensiktsmessig å oppstille nærmere kvalitets- og kvantitetskriterier eller en mer konkret terskel for dette. Det skyldes at det som nevnt skal foretas en rettslig helhetsvurdering der et av spørsmålene er om hensynet til allmennprevensjonen tilsier et økt straffenivå. Andre momenter vil også spille inn. Blant annet må det sees hen til om det foreligger et endret syn på straffverdigheten av de aktuelle handlingene, og om et hevet nivå vil medføre et bedre samsvar mellom straffereaksjonene og de skadevirkninger som handlingene påfører samfunnet. Til illustrasjon viser jeg til Rt-1997-1976 der disse momentene trekkes frem på side 1979.
- (50) Påtalemyndigheten har fremlagt to oversikter over kriminalitetsutviklingen. Den første rapporten har som formål å identifisere alle drapsforsøk med skytevåpen på offentlig sted i perioden fra 1. januar 2018 til 6. juni 2024. Fra 2018 til 2023 har det vært en økning fra 6 til 11 registrerte saker. I de første fem månedene i 2024 er det registrert 7 saker.
- (51) Den andre rapporten viser utviklingen av saker som gjelder grov ulovlig bevæpning på offentlig sted i perioden 2010 til 2024. Tallene viser at det vært en økning av saksomfanget over tid, med et toppunkt i årene 2015 og 2016, og etter det med en nedgang til et nivå som er høyere enn de første årene undersøkelsen omfatter.
- (52) Domfelte har trukket frem feilkilder, og de sakkyndige har påpekt svakheter i tallgrunnlaget, og fremholdt at dette bidrar til å svekke tilliten til materialet.

- (53) Samlet sett er det etter mitt syn usikkert hvilke slutninger som kan trekkes fra de oversiktene som påtalemyndigheten har utarbeidet, og jeg mener at tallmaterialet ikke gir Høyesterett et forsvarlig grunnlag for å øke straffenivået for grov ulovlig bevæpning på offentlig sted.

Konklusjon

- (54) Jeg er etter dette kommet til at påtalemyndighetens anke ikke fører frem.
- (55) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at dommen er en tilleggsdom til Oslo tingretts dom 28. mars 2023.

Til fradrag i straffen går 526 – femhundreogtjueseks – dager for utholdt frihetsberøvelse, jf. straffeloven § 83.

(56)	Dommar Høgetveit Berg:	Eg er i hovudsak og i resultatet samd med fyrstvoterande.
(57)	Dommer Sivertsen:	Likeså.
(58)	Dommer Thyness:	Likeså.
(59)	Dommer Matheson:	Likeså.
(60)	Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne	

D O M :

I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 1, gjøres den endring at dommen er en tilleggsdom til Oslo tingretts dom 28. mars 2023.

Til fradrag i straffen går 526 – femhundreogtjueseks – dager for utholdt frihetsberøvelse, jf. straffeloven § 83.